

Saját erőforrások kiaknázása és globális partnerségek a nyersanyagfüggőség csökkentésére

Bevezetés

A korábbi terveknek¹ megfelelően az Európai Bizottság március 16-án ismertette a kritikus nyersanyagokról szóló jogalkotási kezdeményezését, amely célokat tűzött ki a zöld és digitális átálláshoz szükséges kulcsfontosságú nyersanyagok előállítására, finomítására és újrahasznosítására.

Az előterjesztés az EU iparosítási és versenyképesség-növelési menetrendjéhez illeszkedve az integráció stratégiai szuverenitásának erősítése irányába is fontos lépést jelent, hiszen a kritikus nyersanyagokban kifejezetten megmutatókozó kínai függés enyhülését várják tőle. Utóbbi megállapítás volt kihallható az ügyvivő biztosok közös sajtótájékoztatóján² a tervezet bemutatásakor, ugyanis Valdis Dombrovskis és Thierry Breton ugyanazon kulcsfontosságú célt tartják szem előtt: Európa „behozatali függőségének csökkentését”, amely „gyakran kvázi monopolhelyzetű harmadik országbeli beszállítóktól származik”. Ezt a megállapítást egybevetve a Bizottság elnökének 2022-es SOTEU-beszédében elhangzottakkal kétség sem fér hozzá, hogy Kína monopolhelyzetének, illetve az ellátási láncok kiszolgáltatottságából fakadó gazdasági kényszer kialakulási lehetőségének csökkentése a cél.

A rendelettervezet³ egy szabályozási keretet határoz meg a belső kapacitások fejlesztésének támogatására, valamint a kritikusnyersanyag-ellátási láncok fenntarthatóságának és körforgásosságának megerősítésére az EU-ban. Az előterjesztés mellett kiadott közlemény⁴ intézkedéseket javasol az ellátási láncok diverzifikációjának támogatására új, kölcsönösen előnyös nemzetközi partnerségek révén. Kitér továbbá azokra az elvekre, amelyeknek meg kell

¹ PATÓ 2023.

² European Commission 2023a.

³ European Commission 2023b.

⁴ European Commission 2023c.

felelniük a stratégiai projekteknek, úgymint a biztonság a termelés teljes életciklusa során, a fenntarthatóság és az észszerűség, utóbbi az eljárások lefolytatásának határidejére is vonatkozik.

Gazdasági kényszerhelyzetek

A kritikus és stratégiai nyersanyagok ellátási láncainak biztosítása döntő eleme a hatékony zöld átállásnak, amire jó példa, hogy becslések szerint a szélturbinákhoz használt ritkaföldfémek iránti kereslet 2030-ra várhatóan 4,5-szeresére fog nőni. A lítium az elektromos járművek és eszközök akkumulátorainak kulcsfontosságú eleme, amely iránt a kereslet 2030-ra 11-szeresére, 2050-re pedig 57-szeresére nő, noha csak elhanyagolható része származik európai bányákból. A stratégiai függés csökkentése sürgető, hiszen az egyre kiélezettebb globális versenyben a teljes ellátási láncot megzavarhatják az exportkorlátozó intézkedések. Jelenleg Kína ellenőrzi számos nyersanyag, különösen a magnézium és a ritkaföldfémek kinyerési és finomítási folyamatának nagy részét, a Kongói Demokratikus Köztársaság pedig az újratölthető akkumulátorokhoz nélkülözhetetlen kobalt 63%-át exportálja az EU-ba. A tervben a Bizottság azt a célküszöböt tűzte ki, hogy egy stratégiai nyersanyag uniós importjának legfeljebb 65%-a származhat ugyanazon országból.

Diverzifikáció

A rendelet ezért egyértelmű referenciaértékeket határoz meg annak érdekében, hogy 2030-ra diverzifikáltabbak legyenek az ellátási láncok, eszerint az éves európai szükséglet 10%-át a kontinensen kell kitermelni, a nyersanyag-feldolgozás 40%-át az EU-n belül kell végezni, és az éves európai szükséglet 15%-át újra kell hasznosítani. Ugyanakkor a sajtótájékoztatón a biztosok között nem volt összhang a célok megítélésében, míg Breton hiányolta az ambíciókat, addig Dombrovskis arra figyelmeztetett, hogy az EU nem tervgazdaság. Az előterjesztés középpontjában a stratégiai projektek szerepelnek, amelyek létrehozásához egyszerűsített engedélyezési (5 év helyett 12–24 hónapra rövidüljön) és finanszírozási folyamatokat tartanak szükségesnek, hiszen egy hatalmas volumenű növekedésre, 20 milliárd eurós támogatásra van szüksége az uniós nyersanyag-ágazatának, amely a magánbefektetők, a tagállamok és az InvestEU költségvetési zsebet is érinti. A rendelet előírja a tagállamok számára olyan nemzeti

programok kidolgozását, amelyek a geológiai erőforrások feltárását szolgálják. Az ellátási láncok rugalmasságának biztosítása érdekében a tervezet előírja a kritikusnyersanyag-ellátási láncok nyomon követését, valamint a stratégiai nyersanyagkészletek tagállamok közötti koordinációját, a nagyvállalatok számára pedig a nyersanyagellátási lánc-auditot. A javaslat a tagállamok számára a hulladékfeldolgozással összefüggésben határoz meg kötelezettségeket, főleg a kritikus nyersanyagokban gazdag hulladékok összegyűjtése és újrahasznosítása terén, a körkörösség elve mentén. A Bizottság a nemzeti szint koordinálásával stratégiai prioritásként kezeli, hogy közös európai szabványokat dolgozzon ki a kritikus nyersanyagok feltárására, kitermelésére, finomítására és újrahasznosítására.

Kutatás-innováció

A Bizottság Közös Kutatóközpontja (JRC) kutatásaiban aktívan foglalkozik a kritikus nyersanyagok körüli kérdésekkel, továbbá Nyersanyag-információs Rendszert⁵ vezet, amely tájékoztatást ad az elsődleges (kitermelt/begyűjtött) és másodlagos (újrahasznosított) nyersanyagokról. Az előterjesztés a kutatás és innováció ösztönzésére is kitér, amely területen partnerségek építését, és a készségek fejlesztésére egy „Nyersanyag-akadémia” létrehozását szorgalmazza.

Újdonság, hogy a Bizottság egyértelmű különbséget tesz a „stratégiai” és a „kritikus” nyersanyagok között. A stratégiai fémek azok, amelyek bizonyos ágazatokban nagy jelentőséggel bírnak – például mikrochipek vagy akkumulátorok –, amelyek tekintetében globális kereslet-kínálati egyensúlyhiányt tapasztalhatunk, és amelyek elé a kitermelő harmadik országok kereskedelmi akadályokat emelhetnek. A kritikus nyersanyagok ezzel szemben kulcsfontosságúak az EU gazdasága egészében, miközben komoly kockázatot jelent az ellátási lánc zavara.

Partnerség – a CRM-klub

A monopolhelyzetben lévő beszállítóktól való függés csökkentése diverzifikáció útján érhető el, ezért a tervezet célja hosszú távú kapcsolatok kialakítása

⁵ A rendszer elérhetősége: <https://rmis.jrc.ec.europa.eu/>

nemzetközi partnerekkel, egy „CRM-klub” (CRM: Critical Raw Materials) létrehozásával. A közlemény szerint a klub összefogná a fogyasztó országokat és az erőforrásokban gazdag országokat, hogy elősegítse a fenntartható befektetéseket a termelő országokban, és lehetővé tegye számukra, hogy feljebb léphessenek az értékláncban. A klub előremutató kezdeményezés, mert a történelmi tanulságok nyomán a kölcsönösen előnyös és egyenrangú partnerségépítésre kell törekedni. Noha Kína világelső finomítóiparral rendelkezik, az EU a nemzetközi partnerek helyi gazdasági fejlesztését is ösztönözné, így a tervek szerint nemcsak a kitermelés, hanem a finomítóipar telepítését is elősegítené. A Bizottság szerint az USA és az EU közötti nyersanyagpartnerségről szóló tárgyalások a CRM-klub kezdetét jelentik, csakúgy, mint a közelmúltban megkötött EU–Chile szabadkereskedelmi egyezmény, amely a lítiumtermelést pontosítja.

Nem csak az EU törekszik nemzetközi partnerségek építésére a kritikus nyersanyagok kereskedelmében, március 27-én az Egyesült Államok és Japán megállapodott⁶ az elektromos járművek akkumulátoraihoz kulcsfontosságú nyersanyagok (ritkaföldfémek és lítium) kereskedelméről, amely az ellátási láncok megerősítésére irányul a Kína által uralt ágazatban. A megállapodás a kritikus nyersanyagok exportvámmentességét garantálja a két ország viszonylatában. Az Egyesült Államok más módon is együttműködik szövetségeseivel az ellátási láncok fellendítésére, többek között az inflációcsökkentési törvény (Inflation Reduction Act, IRA) révén, amely előírja, hogy az elektromos járművek akkumulátorában található kritikus nyersanyagok 40%-át olyan országokból kell importálni vagy feldolgozni, amelyek szabadkereskedelmi megállapodást kötöttek Amerikával.⁷ Ez az arány 2027-ben 80%-ra emelkedik, és a szabály eredetileg kizárta volna az Európai Uniót és Japánt, a legutóbbi megállapodás azonban megnyitja a kaput a Japánban feldolgozott kritikus nyersanyagok előtt, amelyek a törvény értelmében jogosultak bizonyos amerikai támogatásokra. Ami az EU-t illeti, Ursula von der Leyen és Joe Biden bejelentette, hogy megkezdődnek a tárgyalások a kritikus nyersanyagokról szóló megállapodásról, hogy az Európai Unióban kitermelt vagy feldolgozott erőforrások is jogosultak legyenek az IRA támogatására. Ez fontos, hiszen az IRA 370 milliárd dollárt irányoz elő az USA-ban megvalósuló projektekre, amelyek az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának csökkentését, az elektromos járművekkel, akkumulátorokkal és megújuló energiával kapcsolatos

⁶ SWANSON 2023.

⁷ BAZILIAN–BREW 2022.

fejlesztéseket támogatják. Az egyezmény az elektromos járművek akkumulátoraihoz leginkább szükséges öt kritikus ásványra vonatkozik, és kétévente felülvizsgálják azokat, ahogy az EU kritikusnyersanyag-listája is folytonos revízió alatt áll, hiszen a nyersanyagok kritikus minősége a kereslet-kínálat változása szerint alakul.

2023. március 29.

Felhasznált irodalom

- BAZILIAN, Morgan D. – BREW, Gregory (2022): *The Inflation Reduction Act is the Start of Reclaiming Critical Mineral Chains* [Az inflációcsökkentési törvény a kritikus ásványi láncok visszanyerésének kezdete]. *Foreign Policy*, 2022. szeptember 16. Online: <https://foreign-policy.com/2022/09/16/inflation-reduction-act-critical-mineral-chains-congress-biden/>
- European Commission (2023a): *Remarks by Executive Vice-President Dombrovskis and Commissioner Breton at the Press Conference on the Critical Raw Materials Act, the EU's Long-Term Competitiveness Strategy, and 30 Years of the Single Market*. 2023. március 16. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_23_1704
- European Commission (2023b): *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Establishing a Framework for Ensuring a Secure and Sustainable Supply of Critical Raw Materials and Amending Regulations (EU) 168/2013, (EU) 2018/858, 2018/1724 and (EU) 2019/102*. 2023. március 16. Online: https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/european-critical-raw-materials-act_en
- European Commission (2023c): *A Secure and Sustainable Supply of Critical Raw Materials in Support of the Twin Transition*. COM(2023) 165. 2023. március 16. Online: <https://circabc.europa.eu/rest/download/7ce37e41-1d9a-4f96-a24b-4f89207700bf>
- PATÓ Viktória Lilla (2023): Úton az intelligens nyersanyagpolitika felé. *Ludovika.hu*, 2023. február 22. Online: www.ludovika.hu/blogok/ot-perc-europa-blog/2023/02/22/uton-az-intelligens-nyersanyagpolitika-fele/
- SWANSON, Ana (2023): U.S. and Japan Reach Deal on Battery Minerals [Az Egyesült Államok és Japán megállapodott az akkumulátor-ásványokról]. *The New York Times*, 2023. március 27. Online: www.nytimes.com/2023/03/27/business/economy/us-japan-battery-minerals-deal.html